

نظارت هوشمند، رویکردهای نوین و ابزارهای فناورانه

نادر حقی

سرپرست مدیریت داده در شرکت خدمات
انفورماتیک

پژوهشکده پولی و یانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
کتابخانه مرکزی جمهوری اسلامی ایران
شرکت ملی انفورماتیک

یازدهمین همایش سالانه
بانکداری نوین و
نظامهای پرداخت

زیست بوم بانکداری هوشمند؛ حکمرانی دیجیتال و نظارت فناورانه

تهران، مرکز همایشهای بینالمللی برج میلاد - ۵ و ۶ آذر ۱۴۰۳

ISC
مؤسسه استاندارد و پایش
علم و فناوری جهان اسلام

➤ **نظارت کارآمد بر نظام بانکی، نقشی حیاتی در حفظ ثبات مالی و ترویج رشد اقتصادی ایفا می‌کند.**

➤ **ناکارآمدی و کم اثری رویه و روال‌ها تنظیم‌گری و نظارت و عقب ماندگی از به‌کارگیری ابزارهای نوین در نظام بانکی سبب بروز این پدیده‌ها است:**

- ناترازی بانک‌ها؛
- ساختار نامطلوب در نحوه‌ی گزارش‌گری مالی؛
- حجم مطالبات معوق بانکی؛
- تعداد بالای بانک‌های فاقد کفایت سرمایه؛
- افزایش شمار تخلفات بانکی.

➤ **هوشمند سازی نظارت و توجه به رویکردهای نوین و فناورانه، موجبات نظارت بانکی کارآمد را فراهم می‌سازد.**

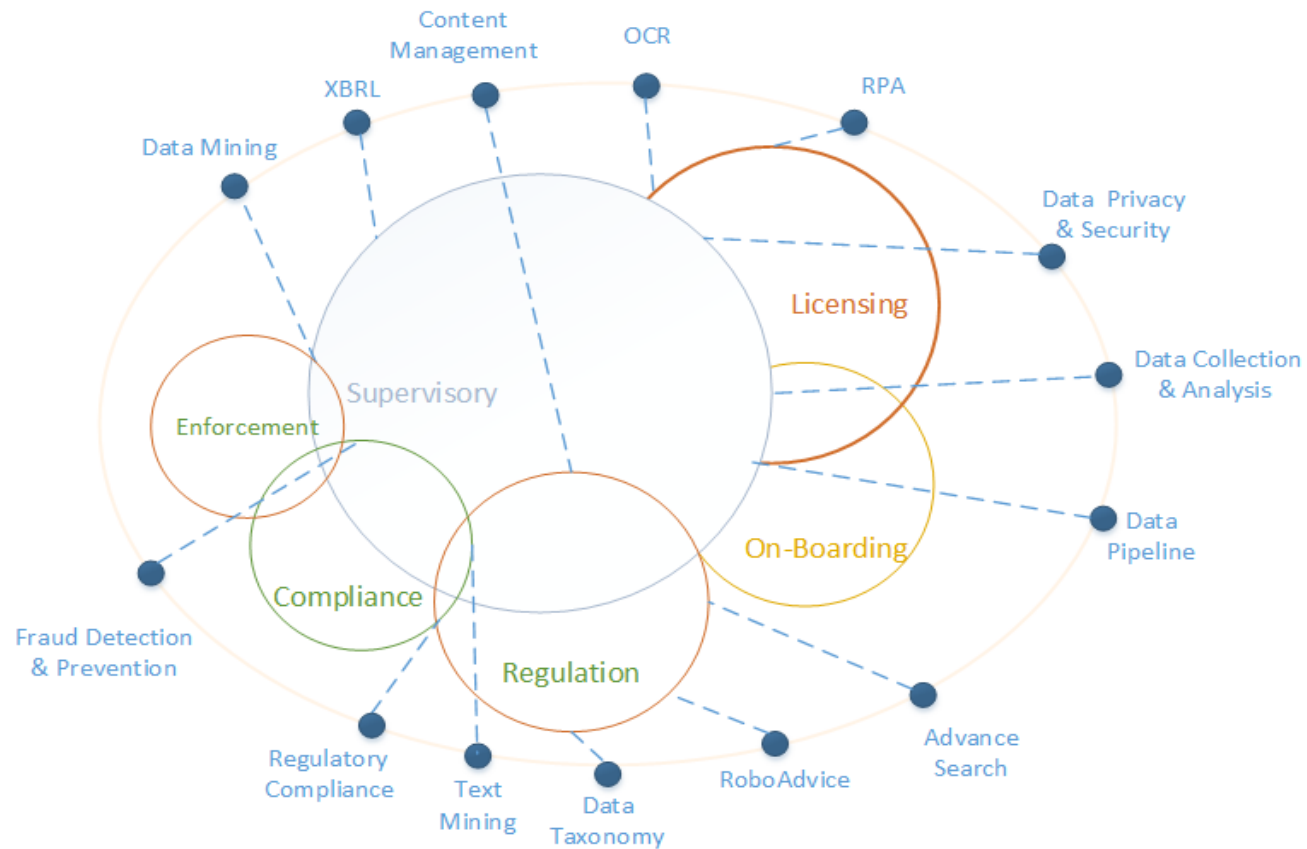
➤ **نظارت مدرن بر بانکداری با چالش‌هایی مانند پیشرفت‌های سریع فناوری، تهدیدات امنیت سایبری و ظهور نهادهای مالی غیربانکی مواجه است.**

➤ **ایجاد تعادل مناسب بین مقررات احتیاطی و ترویج نوآوری ضروری است که منجر به استفاده از فناوری برای ارزیابی دقیق‌تر ریسک می‌گردد.**

- تاریخچه نظارت بر بانکداری غنی و پویا است و در پاسخ به بحران‌های مالی و تحولات چشم‌انداز صنعت بانکی تکامل یافته است.
- در اوایل قرن بیستم، ضرورت ثبات، منجر به ایجاد نهادهای نظارتی شد. رکود بزرگ دهه ۱۹۳۰ و ناکامی‌های متعاقب بانک‌ها، به تدوین چارچوب‌های نظارتی مانند قانون گلاس-استیگال در ایالات متحده منجر شد.
- تشکیل کمیته نظارت بر بانکداری بازل در سال ۱۹۷۴، گامی مهم در جهت ارتقای استانداردهای نظارتی در سطح بین‌المللی بود.
- در سال ۱۹۹۷، کمیته بازل برای اولین بار ۲۵ اصل پایه برای نظارت موثر بر بانک‌ها منتشر کرد.
- در سال ۲۰۰۶، این اصول بازنگری و "اصول کلیدی برای نظارت موثر بر بانک‌ها" جایگزین آنها شد.
- اصول ۲۰۰۶ در سال ۲۰۱۲ مجدداً مورد بازنگری قرار گرفتند و "**اصول ۲۹ گانه نظارت موثر بر بانک‌ها**" منتشر شد.
- اصول نظارت بر بانک‌ها در طول زمان تکامل یافته‌اند و تمرکز آنها به طور فزاینده‌ای بر ریسک، انطباق، مدیریت ریسک، حکمرانی شرکتی و فرهنگ سازمانی متمرکز شده است.

با رشد روزافزون حجم و پیچیدگی داده‌های بانکی، روش‌های سنتی نظارت با چالش‌های جدی روبرو شده‌اند. رویکرد سنتی در نظارت دربرگیرنده مقررات غیرمنسجم، نظارت حضوری، رویکرد منفعل و پسینی، زاویه دید محدود، محدود به گزارش‌های ایستا، عدم به‌کارگیری فناوری‌های نوین و داده‌های ناسازگار شده است که وزنه‌ی مسائل و مشکلات را سنگین‌تر می‌نماید.

از اینرو با توجه به توسعه و بهبود نظام‌های اجرایی نظارت و توسعه زیرساخت‌ها و استقرار فناوری‌های نوین، فرصت‌هایی برای نهادهای نظارتی، از جمله بانک‌های مرکزی، به همراه داشته است بطوری‌که با بهره‌گیری از ابزارهای فناورانه می‌توانند نحوه‌ی اجرای فرایندهای نظارتی را بوسیله‌ی کاربردهای نظارتی در زمینه‌های مختلف نظارت ارتقا دهند. مطابق با اصول و مبانی نظارتی، زنجیره‌ی فرایندهای نظارت متشکل از فعالیت‌هایی است که مبتنی بر رویکردهای نوین و ابزار فناورانه قابل انجام است.

در شرایط چالش برانگیز امروز در نظام بانکی که حاصل کنش و واکنش فعالان بازار پولی متاثر از نحوه‌ی مقررات گذاری دستوری و اجرای نظارت سنتی، به دست آمده و محدود به ابزار و زیرساخت‌های موجود شکل گرفته است با گسترش و پیچیدگی روزافزون خدمات و محصولات پولی و بانکی و ظهور بازیگران جدیدی نظیر فناوران مالی، دیگر نظارت به شیوه‌های سنتی را بر نمی‌تابد.

پیرو ابلاغ قانون جدید بانک مرکزی در آذر ماه ۱۴۰۲ و در التزام به افزایش توان نظارتی و استقلال بانک مرکزی، ارتقای سلامت، اثربخشی و پاسخ‌گویی شبکه بانکی، رویکردی نوین در بانک مرکزی در راستای توسعه و بهبود نظام‌های اجرایی نظارت در دستور کار قرار گرفته است:

موقعیت کنونی
نظام نظارت

نظارت سنتی

نظارت موثر

نظارت هوشمند

توسعه و
بهبود
نظام‌های
اجرایی
نظارت

توسعه
زیرساخت‌ها
و استقرار
فناوری‌ها

- تدوین استانداردهای حسابداری، حسابرسی و گزارش‌گری مالی «اشخاص تحت نظارت»؛
- تعیین حد تراکنش‌های مالی، متناسب با وضعیت اشخاص حقیقی و حقوقی؛
- تعیین حدود و نحوه محاسبه نسبت‌ها و شاخص‌های مالی - احتیاطی؛
- تبیین انواع اشخاص تحت نظارت اعم از بانک، مؤسسات اعتباری، مؤسسات پولی غیربانکی، مؤسسات و نهادهای اعتباری فناور-محور؛
- تدوین ضوابط ناظر بر تأسیس، فعالیت، نظارت و انحلال تمام اشخاص تحت نظارت و اساسنامه آنها؛
- تدوین ضوابط تأیید صلاحیت اعضای هیأت مدیره و اعضای هیأت عامل اشخاص تحت نظارت؛
- تدوین آیین‌نامه تبلیغات توسط اشخاص تحت نظارت؛
- رسیدگی به تخلفات اشخاص تحت نظارت؛
- پایش ثبات و سلامت اشخاص تحت نظارت (نظارت معمول)؛
- انجام اقدامات اصلاحی برای بانک‌های مشکل‌دار.

روند نظارت

استفاده از این فناوری‌ها بویژه هوش مصنوعی، فرصت‌هایی را برای نظارت پیشگیرانه، داده محور و مبتنی بر ریسک فراهم می‌کند. این فرصت‌ها با توسعه‌ی کاربردها در زمینه نظارت بر انطباق با قوانین و مقررات و نظارت بر عملکرد بازار پولی و شبکه‌ی بانکی محقق می‌شود.

- ❖ آنچه در این میان اهمیت دارد پرهیز از ابزار زدگی و توجه صرف در به خدمت قرار گرفتن فناوری و ابزار در پیاده‌سازی نظام‌های نظارتی است.
- ❖ رویکرد نوین در پیمودن وضع موجود تا دستیابی به وضع مطلوب مورد اهتمام است که در آن باید، برطرف نمودن شکاف‌های زیر مورد توجه قرار گیرد:

- اصلاح ساختاری در حوزه‌ی تنظیم‌گری و نظارت؛
- تدوین روش جامع نظارت مبتنی بر ریسک (پیشگیرانه و آینده نگر)؛
- ایجاد نظام جامع جمع‌آوری داده‌های نظارتی؛
- توجه به وجود سازمان و راهکارهای Enforcement؛
- تقویت نظام حاکمیت شرکتی بانک‌ها و سایر موسسات پولی؛
- ارتقای روش داخلی ارزیابی کفایت سرمایه بانک‌ها؛
- نیاز به ارتقای سطح دانش در نیروی انسانی حوزه نظارت؛
- فراهم آوردن امکانات پایش مستمر اشخاص تحت نظارت و نیاز به دستیابی به ابزار تهیه گزارش‌های به‌هنگام و شناسایی روندها؛
- انجام اقدامات اصلاحی برای بانک‌های مشکل‌دار و راهبری فرآیند بازسازی و گذر بانک‌ها و موسسات اعتباری با نیاز به نظام جامع Resolution و نحوه ارتباط با Recovery بانک‌ها؛
- رفع موانع و کسب آمادگی برای پیاده‌سازی IFRS9؛
- تدوین نظام جامع مجوزدهی برای انواع اشخاص تحت نظارت اعم از انواع بانک، مؤسسات اعتباری، مؤسسات پولی غیربانکی، مؤسسات و نهادهای اعتباری فناوری-محور؛
- تقویت مدل مدیریت ریسک و تطبیق در درون بانک‌ها و ارتقای سطح بلوغ مدیریت ریسک در نظام بانکی.

